

1. Téma **Cenné papiere** Druhy cenných papierov

2. Výučba predmetov, odporúčaná veková kategória

Základy spoločenských vied, Osobné a rodinné financie, Ekonomika a financie strednej školy, osemročného gymnáziá

3. Kľúčové slová

cenné papiere (CP), majetkové cenné papiere, dlhové cenné papiere, akcie, dlhopisy, kupón, talón.

4. Ciele

- zoznámiť sa všeobecne s cennými papiermi,
- spoznať základné časti cenných papierov,
- pochopiť rozdiely medzi dlhovými a majetkovými cennými papiermi.

5. Úvod

Tento metodický list prináša novú tému - cenné papiere. V rámci tejto témy sa budeme baviť o tom, čo cenné papiere sú, preberieme akcie aj dlhopisy. Veľkú pozornosť budeme venovať podielovým listom a podielovým fondom, pretože s týmito cennými papiermi sa vo svojom živote väčšina z nás už stretla (v rámci kupónovej privatizácie) alebo stretne (investície do podielových fondov nadobúdajú na význame napríklad aj v dôchodkových sporiacich produktoch). Preto je dôležité im porozumieť.

6. Prezentácia témy

V tomto Metodickom liste preberieme výnos, riziko, ako aj likviditu cenných papierov.

Túto tému začneme citátom J.E.Stowse: **Úplne bezpečná investícia, zbavená všetkých rizík, neexistuje.** Je potrebné si uvedomiť, že kúpa akéhokoľvek cenného papiera je spojená nielen s určitým výnosom, ale aj s rizikom. Dôležité je toto riziko spoznať a naučiť sa ho riadiť, nie sa mu kvôli neznalosti vyhýbať.

Otázky na študentov: Čo to je cenný papier?

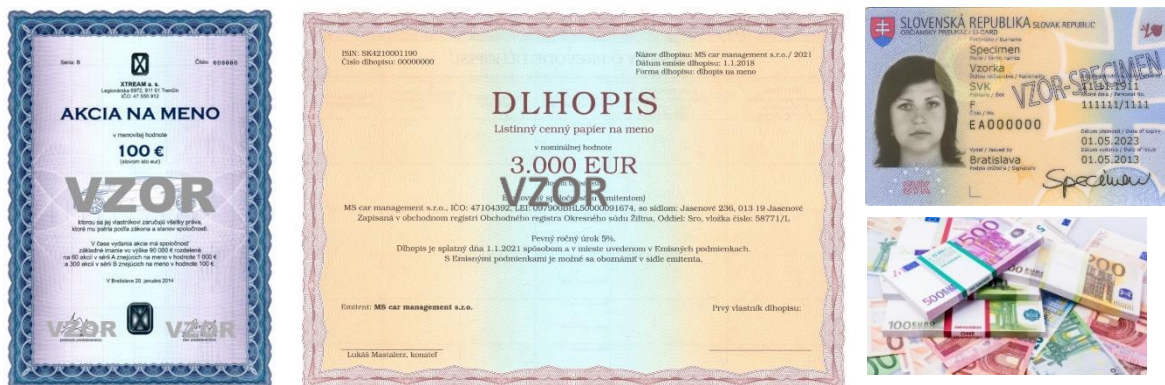
(nechajte študentov, nech sami vysvetľujú tento pojem. Povzbudzujte ich ďalšími otázkami:

Už ste sa niekedy s cennými papiermi stretli?

Aký papier môže byť cenný?)

Počuli ste už o akciách? Sú akcie cenným papierom?

Vedeli ste, že aj vkladná knižka je cenný papier?

A čo dlhopisy? Napríklad dlhopisy Národnej banky Slovenska alebo mesta Mníchov.

Peniaze. Sú peniaze cenným papierom? K čomu nás oprávňujú? (Môžem si za ne kúpiť niečo, čo stojí napr. 50 Eur).

A čo poštové známky? V čom je ich cena? (Je to potvrdenie o tom, že som zaplatil poštový poplatok.)

Občiansky a vodičský preukaz. Sú pre vás cenné? (Sú potvrdením, že už máte viac ako 15 rokov, oprávňujú vás k vedeniu automobilu).

Vysvedčenie. V čom je jeho cena? (Ide o potvrdenie, že som úspešne absolvoval ročník alebo celú školu).

V čom je cena knížiek, učebníc? Prečo ich ľudia používajú? (Obsahujú informácie - pamätáte na film Číslo 5 žije? ☺)

A čo zmluvy? Napríklad darovacia zmluva, na základe ktorej sa škola zaväzuje dať 100 Eur na výživu hrošíka libérijského v bratislavskej ZOO. (Vďaka tejto zmluve vzniká právny vzťah, kedy jedna strana má PRÁVO - získava 100 Eur, druhá strana má ZÁVÄZOK - zaplatí 100 Eur.)

Za cenný papier teda môžeme považovať všetky listiny, ktoré majú nejakú cenu, ktoré nás k niečomu oprávňujú alebo ktoré sú osvedčením nejakej skutočnosti (nášho veku, nášho vzdelania a pod.). Hovoríme tak o cenných papieroch v ŠIRŠOM SLOVA ZMYSLE. Pre naše potreby a na finančnom trhu ale budeme za cenné papiere považovať len niektoré z nich. Hovoríme potom o cenných papieroch v UŽŠOM SLOVA ZMYSLE.

Cenným papierom v užšom slova zmysle potom je **určitá pohľadávka alebo majetkový nárok.**

Ak chcete byť presnejší, nadiktujte študentom nasledujúcu definíciu:

Cenný papier je listina či listinu nahrádzajúci záznam (= evidencia), ktorá inkorporuje (obsahuje) súkromné právo a toto právo je so svojím nosičom pevne späté. Spoločnosť alebo iný subjekt vydávajúci cenný papier sa nazýva emitent.

zdroj: wikipedia

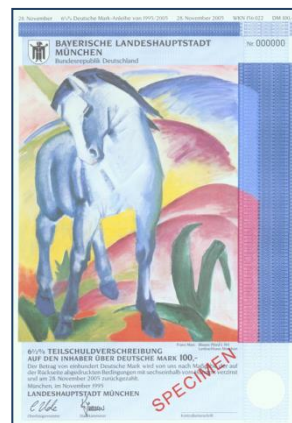
Od tejto chvíle už hovoríme o cenných papieroch ako o CP v užšom slova zmysle.

Cenné papiere sa delia na 2 veľké skupiny:

dlhové a majetkové.

Dlhové cenné papiere vyjadrujú vzťah medzi tým, kto CP vydal (emitent) a majiteľom CP (kto CP vlastní). Ide o vzťah **dlžníka** a **veriteľa**, podobne, ako keď nám banka požičia peniaze na kúpu auta (banka je ..... (veriteľ) a my sme ..... (dlžníci).

Na obrázku máme dlhopis, ktorý vydalo mesto Mníchov (v Nemecku). Tento dlhopis je potvrdením, že mesto Mníchov si požičalo 100 mariek (to bolo v roku 1995 ešte pred zavedením eura) od majiteľa tohto cenného papiera (napríklad odo mňa). Ja mám tak potvrdenie (dlžobný úpis = dlhopis), že som mestu Mníchov požičal 100 mariek a mesto Mníchov mi týchto 100 mariek vráti.

Otázky na študentov: Kto je dlžníkom a kto veriteľom?

(dlžník = mesto Mníchov, veriteľ = ja).

Ďalšími druhmi **dlhových cenných papierov** sú kupóny, zmenky a šeky. Všetky potvrdzujú, že si dlžník (ktorý tento cenný papier vydal) požičal peniaze od veriteľa (majiteľa tohto CP) a že mu ich vráti. Druhou skupinou cenných papierov sú **majetkové cenné papiere**.

Tie vyjadrujú iný vzťah. Vezmime si napríklad akciu firmy Microsoft (aj s podpisom Billa Gatesa ☺).

Keď budete vlastniť túto akciu, čo to znamená? Že si Microsoft od vás požičal peniaze a že vám ich vráti?

Nie. Znamená to, že sa spolu s Billom Gatesom podieľate na podnikaní vo firme Microsoft, že ste "spoluvlastníkmi" Microsoftu. Akcia je vlastne potvrdením vášho podielu na majetku firmy Microsoft (preto ide o "majetkový" CP).

A ako spolumajitelia Microsoftu máte:

a) právo zúčastniť sa valného zhromaždenia akcionárov, na ktorom sa preberá, ako firma hospodári, aké má zisky, čo bude robiť v ďalších rokoch a pod. Môžete na tomto zhromaždení vystupovať a hlasovať. (Hlasuje sa podľa počtu hlasovacích práv, takže vás Bill Gates pravdepodobne prehlasuje ☺).

b) nárok na dividendu.

Otázky na študentov: Čo je to dividendu?

(podiel na zisku spoločnosti, ktorý akciová spoločnosť vypláca akcionárom).

Otázky na študentov: Čo je rizikovejšie: akcie alebo dlhopisy?

(To je len skúška, či študenti nespia. ☺ Majú to napísané v znení 1. otázky - akcie sú rizikovejšie).

1. Prečo sú akcie rizikovejšie ako dlhopisy?

(Pretože ich výnos je menej predvídateľný, je menej istý. Ak si mesto Mníchov požičalo 100 mariek, tak mi ich za 10 rokov vráti a navyše mi bude vyplácať každý rok 6,5% výnos za to, že si odo mňa peniaze požičalo. Na 2.strane dividendu Microsoftu dostať môžem, ale keď firma nebude mať zisk alebo Bill Gates sa rozhodne dividendu nevyplácať, nedostanem nič. Prípadne môže vyplatiť dividendu nižšiu ako očakávam. Výnos z akcií je tak závislý od viacerých faktorov - ako sa darí firme a taktiež ako rozhodne valné zhromaždenie. Výnos z dlhopisu je dopredu daný a závisí len na tom, či firma má dosť peňazí - hotovosti - na vyplatenie majiteľov dlhopisov).

2. Čo je výnosnejšie? Akcie alebo dlhopisy? A prečo?

(Výnosnejšie sú akcie ako dlhopisy. A je to aj preto, že sú rizikovejšie).

Ďalšími majetkovými cennými papiermi sú podielové listy, ktoré budeme preberať v niektorom z ďalších metodických listov (pri téme Podielové fondy).

Cenné papiere majú 3 časti:

1. vlastný cenný papier (akciu, dlhopis)
2. kupónový hárok
3. talón (= poukážka na nový kupónový hárok)

Otázky na študentov: Čo nájdeme na samotnom CP?

(a) kto vydal CP = kto si požičal peniaze (Bayerische Landeshauptstadt München)

b) kedy si požičal peniaze (28. November 1995)

c) koľko peňazí si požičal (100 DM)

d) kedy ich vráti (to je na druhom detaile - 28. November 2005)

e) koľko % navyše bude platiť za to, že môže 10 rokov mať naše peniaze (6,5%)

Otázky na študentov: Čo nájdeme na kupónovom hárkú? (10 kupónov + talón.)

Prečo je na kupónovom hárkú 10 kupónov? (Pretože dlhopis je splatný za 10 rokov - na každý rok je 1 kupón).

K čomu slúži kupón? (K vyplateniu 6,5 DM vždy 28. novembra daného roku).

7. Pomôcky, zdroje a odkazy

- http://cs.wikipedia.org/wiki/Cenn%C3%A9_pap%C3%ADry

